

прилике век и по после Савине смрти и не налази се ни у једном словенском музичком рукопису музичке збирке манастира Хиландара старијем од 18. века“. Наиме, захваљујући овом издању сазнајемо да су почети српске музичке писмености везани за 14. век, те да су Стефан и Никола Србин сигурно деловали раније него што се до сада, на основу других средњовековних извора, претпостављало.

Као што је напоменуто, књига посвећена рукопису из Лавре обухвата три велике целине: у првој су представљени текстови Ђорђа Трифуновића („Уз откриће антологије манастира Лавре“), Андрије Јаковљевића („Антологија манастира Лавре бр. Е-108“) и Томислава Јовановића („Језик српске црквене поезије у рукопису манастира Лавре бр. Е-108“). Иако помало неубичајено поређани – други текст, напис Андрије Јаковљевића, својеврстан је спој увода и предговора са захвалницама – они заинтересованом читаоцу пружају солидну основу за базично упознавање с рукописом и нешто шири увид у ортографске и лексичке специфичности текстова. Нажалост, шира музиколошка анализа рукописа је изостала. Следе прегледи записа, модалне ознаке и попис химни, с одабраним текстовима датим у целини, а потом су, у оквиру поглавља „Мелоди – химнографи из антологије манастира Лавра бр. Е-108“, изнети резултати истраживања о ауторима химни, који су доведени у везу с манускриптом који се представља. Реч је о информативном, лексикографски осмишљеном и научно интонираним прилогу који доноси бројна сазнања, до сада приступачна само познаваоцима грчког језика.

У другом делу књиге представљене су транскрипције одабраних песама, по методи усвојеној од стране Monumenta Musicae Byzantinae, уз кратке почетне напомене о богослужбеној позицији дате песме, тексту, каткад и о извесним музичким специфичностима те песме. Питамо се: по којим је критеријумима вршен избор песама за транскрипцију? Објашњење ове врсте било би од велике користи за читаоце књиге. Након тога (опет, можда, на месту које није најбоље одабрано), наставља се с пре-

гледом водених знакова, скраћеница и индекси (индекс 1: цитирани рукописи с византијском нотацијом; индекс 2: цитирани рукописи без нотација; индекс 3: Initialnum). Следе општи (именски и појмовни) регистар и резиме на грчком језику, а потом и трећи део публикације – факсимил рукописа у целини, штампан на хартији високог квалитета.

Књига *Антологија са неумама из доба кнеза и деспота Стефана Лазаревића* Андрије Јаковљевића драгоцен је допринос сазнањима о средњовековној музици Србије и Византије. Значајна и по природи рукописа који се представља, ова књига истовремено поштује и високе техничке стандарде у презентацији селектованог материјала. Још једном, посебно истичемо квалитетне факсимиле свих листова рукописа који читаоцу и истраживачу могу да понуде мноштво потребних информација.

Чланак примљен 17. 4. 2007.
УДК 78.01+781.7](049.3)

Тијана Поповић Млађеновић

МУЗИКОЛОШКЕ И ЕТНОМУЗИКОЛОШКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ

(уредиле

**Драгана Јеремић-Молнар
и Ивана Стаматовић)**

**Београд, Факултет музичке уметности,
Универзитет уметности, 2006,
173 стр., ISBN 86-83745-61-1**

Музиколошке и етномузиколошке рефлексије наслов је штампаног издања радова изложених на Петом годишњем скупу Катедре за музикологију и етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду, који је одржан априла 2003. године. Већина учесника овог скупа, тачније једанаесторо наставника и сарадника Катедре, приложило је своје реферате за штампање у поменутом зборнику.

Саобразно чињеници да сам скуп – за разлику од неких претходних и потоњих годишњих научних скупова Катедре – није имао унапред „задату тему“, већ је требало да представи резултате тада актуалних истраживања учесника, односно њихова тренутна појединачна бављења одређеним проблемима и феноменима, уреднице зборника – Драгана Јеремић-Молнар и Ивана Стаматовић – настојале су да, како саме истичу, „упркос хетерогености обрађених тема“ укажу на „поједине проблемске теме које су се извојиле као аутономне целине“, при чему је читава публикација ретроактивно добила један општији, научно-филозофско-поетски назив – *Музиколошке и етномузиколошке рефлексije*. Одговарајућа ликовна транспозиција – на словом сугерисаних и/или препознатих, то јест у конкретном тренутку „ухваћених“ – индивидуалних рефлексивних музиколошких и етномузиколошких моћи, оваплоћена кроз репродукцију остварења Елмунда Кестинга (*Доре Хојер*, 1944), такође је плод настојања самих уредница, заправо у овом случају исход, њиховог идејног решења корица књиге. Осим тога, оне су израдиле и регистар имена читавог зборника, чије је објављивање, треба додати, помогло Министарству науке и заштите животне средине Републике Србије.

Тражење и ишчитавање потенцијалних заједничких именитеља међу приложеним радовима резултирало је сегментовањем зборника на четири целине. Прва целина, под именом „Музика у реторичком, семиолошком и комуникацијском дискурсу“, садржи два рада. У студији теоретичара уметности Мишка Шуваковића *Реторика и семиологија музике*. *Неизвесна општа питања* најпре се разматрају нека општа места о проблему реторике (уз истицање да овај проблем „показује и могућности неизвесне нове интерпретације након структурализма“) с циљем да се појам реторике „уведе у расправу музике“ (појам „реторика музике“ поставља се у односу на дискурсе музике и значења музичког дела), односно да се постави као „увод у расправу семиологије музике“ (при чему се на путу од реторике музике ка семиологији

музике разматрају појмови као што су денотација, конотација, код, означено и означитељ, којима се описује успостављање музичког значења и преношење музичке поруке). У простору тумачења појма комуникације – које подразумева постојање намере за комуницирањем, потенцијални комуникациони утицај на другог, као и утискивање значења у њега – креће се заправо и једина етномузиколошка *рефлексija* зборника у којој, под називом *Функције комуникативног чина у музичком фолклору*, ауторка Мирјана Вучићевић-Закић разматра функције фолклорног музичког исказа (експресивну или емотивну, изражајну; импресивну или конативну, апелативну, инјуктивну, директивну; фатичку или контактну; референцијалну или предметну, спознајну, садржајну, денотативну; поетску или естетску; као и металингвистичку или метајезичку) по моделу схеме говора Романа Јакобсона.

Друга целина зборника, насловљена као „Музика – догађај – жанр“, музиколошки је сасвим специфично усмерена, с једне стране на канон извођења (који се односи на представљање дела на концертним програмима – на састављање и физиономију репертоара концерта као институционалног чина који поседује и критичку и идеолошку снагу, а на чијој се основи развија свест о музичким вредностима), а с друге стране на термиолошка питања (која битно утичу на свест о слојевитости појмова и феномена на која се односе) везана за музику („канонску“ и „неканонску“) у контексту православног богослужења. Тако, у студији *Концерт и његове постмодерне назнаке* Мирјана Веселиновић-Хофман разматра, првенствено с методолошког становишта, један од аспеката „вишка“ значења концертног репертоара (на примеру одабраног „узорка“ – концерта одржаног 2002. године у Преторији у оквиру Интернационалног класичног музичког фестивала Јужне Африке) и образлаже провокативну тезу о постојању аналогije између концерта као музичке манифестације и постмодерног музичког остварења (при чему је статус „готових“ композиција у поступку креирања кон-

цертног програма аналоган статусу музичких садржаја различитог порекла као градивног материјала у процесу конституисања постмодерне композиције). У тексту под називом *Музика и православно богослужење. Питање термина* Ивана Перковић Радак прелаже термилошка разграничења појмова као што су религиозна, црквена, богослужбена, литургијска, паралитургијска или нелитургијска, ванлитургијска, као и духовна музика. То се у тексту манифестује у виду „отворене“ систематизације (која у основи не полази од музичких питања већ од комплексних и слојевитих одређења придева у поменутим синтагмама) и/или успостављања система појмова који се сагледавају у концентричном поретку (зависно од функције, текста, садржаја, облика, правила, потреба и карактера обрета православног богослужења), а погодни су за даља проширења и допуне.

Прва два рада презентована у трећем делу зборника, означеном као „Музика у Србији“, акцентују пре свега социолошку димензију проблема којим се баве. Наиме, говорећи *О периодизацији музике деветнаестог столећа. Предности увођења термина 'Biedermeier' у периодизацију српске музике*, Татјана Марковић се залаже (указујући на потенцијална превазилажења и надграђивања традиционално постављеног концепта стила путем перспектива заснованих преваходно на социологији и студијама културе) да се, поред већ присутног одређења поменутог термина у историји српског сликарства и књижевности (дефинисаног и као културолошки феномен и као стилска одредница), бидермајер убележи и у историју српске музике као резултат микро и макросоциолошких проучавања овог периода и закључује да његово увођење у историјско, теоријско и културолошко одређење српске музике 19. века као социјалне праксе означава и методолошки пут за даља проучавања у семиотичким координатама савремених теорија културе на пољу музике. Радеом под насловом *Улога клавирске музике у свакодневном животу српског становништва до 1914. године*, Драгана Јерemiћ-Молнар акценује социолошке импликације пласмана клави-

ра и клавирског музицирања (овога пута не у контексту стваралаштва за овај инструмент, већ у оквирима стицања музичке писмености и савладавања основних музичких знања, а делимично и презентовања у јавности интерпретативног умећа припадница лепшег пола) у културни дискурс претходно профилисаних и структурно и функционално диференцираних друштвених групација (на основи класних, имовинских, статусних и образовних критеријума разграничења) српског становништва на значеног периода.

Док рад *Репертоар реситала београдских и иностраних музичких уметника у Београду између два светска рата (1918–1941)* Роксанде Пејовић представља систематизацију и обраду грађе проистекле из историографског истраживања од непроцењиве важности за свако следеће комплексно музиколошко сагледавање београдског музичког живота прве половине 20. века, дотле једини у зборнику присутан етнокореолошки приступ Оливере Васић под називом *Сличности и разлике у записивању игара у Србији у два различита временска периода 20. века*, указује на почетке записивања орских игара карактеристичних за наше подручје, а потом и на истраживања из овог домена из седамдесетих година прошлог века, која су резултирала успостављањем етнокореолошких целина Србије и њиховог систематског, још увек за даље „отвореног“ проучавања.

Последња у низу ове групације радова у зборнику јесте студија *Техномузика у Србији* Весне Микић, у којој разматрање самог појма техномузике као медија и као културолошке појаве (или проблема односа између технологије и музике, као и различитих резултата тог односа у смислу конкретних технолошких и музичких продуката) претходи сагледавању и објашњењу овог појма у контексту историјата електроакустичке музике и исцртавању, у широком потезима, историјског графикана развоја техномузике у нашој средини с прецизно назначеним и истакнутим тачкама уметничког испољавања овог феномена.

Четврта, завршна целина зборника, поново реализована као диптих радова, фигу-

пира под називом „Музика у Америци“. Ово је прича о Хенрију Кауелу. Или: Да ли је затвор променио аутора? Драгане Стојановић-Новичић, произлази из указивања на далекосежно проткивање или дубоко утискивање биографских елемената – као неизбрисивих и незаобилазних трагова одређених екстремних животних околности и ситуација, као и личних, крајње приватних опредељења – у поетичке и естетичке концепте, иновативне стратегије и процедуре стваралачког геста апострофираног (а с пасионираним ангажманом проучаваног) америчког музичара – пијанисте, композитора, критичара, организатора и пропагатора „нове америчке музике“ прве половине прошлог века. Студија Марије Маснико-се под називом *Амерички музички минимализам на размеђи модернизма и постмодернизма. Скица за једну ширу теоријску расправу* отвара питање о позицији музичког минимализма у оквиру смене идеологија модернизма и постмодернизма, односно атакује на проблем идеолошке атрибуције овог правца (или, бар, његових издвојених ентитета) који још увек, по речима ауторке, није теоријски разрађен. С тим у вези, покреће се теоријска расправа о увођењу значењске равни у минималистички дискурс, које је, без обзира на начин на који је реализовано, потиснуло модернистичку неутралност минималистичких процеса у други план и препустило музику „постмодерног минимализма“ бодријаровској екстази комуникације.

На крају, могло би се рећи да су провокативност, иновативност и отвореност доминантна својства скоро свих овде презентованих музиколошких и етномузиколошких рефлексија које, уз довољан степен међусобне различитости и, истовремено, довољан степен сличности, остварују један динамичан, жив, интерактиван, слојевит дијалогски флуks, интертекстуално и контекстуално критички вишедимензионално покренут разговор о поетикама, естетикама и рецепцијама феномена музике у комуникацијском простору који се непрестано на најразноврсније начине грана у заједничкој потрази за разумева-

њем како оних познатих, тако и оних још непознатих пракси и значења музике.

Чланак примљен 14. 3. 2007.
УДК 78.071.1(082)(049.3) Славенски Ј.

Катарина Томашевић

ЈОСИП СЛАВЕНСКИ И ЊЕГОВО ДОБА

**Зборник са научног скупа
поводом 50 година
од композиторове смрти**

**(Београд, 8–11. новембар 2005. године)
СОКОЈ–МИЦ, Уредник: Мирјана
Живковић, Београд, 2006.**

Захваљујући томе што је СОКОЈ МИЦ 2005. године иницирао и, сарађујући са блиским институцијама, низом акција достојно обележио 50 година од смрти Јосипа Славенског, на задовољство истраживача самосвојног и провокативног опуса композитора и динамичне епохе у којој је стварао, у Београду су у 2006. години објављене чак две књиге које комплементарно, свака на свој начин, шире простор за допуну и ревизију досадашњих музиколошких закључака, али и отварају нове истраживачке перспективе.

Прва од њих је дуго очекивана „биографија“ Славенског из пера његове удовице Милане, мемоарски спис који је деценијама стајао у рукопису и чије смо тек фрагменте имали прилике да упознамо преко секундарне литературе.¹ Објављивањем ових живих и у литерарном погледу висококултурисаних, али истовремено и документованих сећања Милане Славенски, домаћа литера-

¹ Монографија *Josip* Милане Славенски објављена је у издању Музичке школе „Јосип Славенски“ и СОКОЈ МИЦ-а (уредник Ана Котевска). Редакцију рукописа извршили су рођаци М. Славенски: Мирко и Марина Бојовић и Милана Ђурђулов. Рецензент, приређивач белешки и аутор програтних текстова била је Мирјана Живковић.